

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СУДОВИХ МЕХАНІКІВ У ВНЗ

У статті проаналізовано поняття "інноваційні педагогічні технології" визначено засади, які розкривають сутність застосування інноваційних педагогічних технологій при підготовці майбутніх судових механіків у ВНЗ.

Ключові слова: інновація, технологія, педагогічні технології, інноваційні педагогічні технології, освітні технології.

В останні роки в Україні створюється нова система вищої освіти, орієнтована на входження у світовий освітній простір; цей процес супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії та практиці навчально-виховного процесу ВНЗ; відбувається зміна освітньої парадигми, пропонується новий зміст, інші підходи, інший педагогічний менталітет. На думку академіка НАПН України В. Андрушенка, є потреба "радикальної модернізації" [2: 5] змісту освіти у зв'язку із входженням України в Болонський процес. Науковець Н. Абашкіна зазначає, що "соціальний запит у країнах ЄС спрямований на професійну підготовку висококваліфікованих фахівців, які взмозі приймати самостійно, індивідуально й професійно вивірені рішення, адже вирішального значення набуває інтелектуальна праця, і в цьому зв'язку найголовнішим капіталом стає ґрунтовна освіта, творча ініціатива і компетентність випускників технічних ВНЗ" [1: 118]. За цих умов необхідне впровадження в освіту технічних ВНЗ широкого спектру сучасних інноваційних технологій, ідей і напрямів. Останнім часом поняття "педагогічна технологія" дедалі більше поширюється в науці й освіті. Його варіанти: "технологія навчання", "освітні технології", "інноваційні технології освіти" "технології в навчанні" – широко використовуються в психолого-педагогічній палітрі й мають багато формулювань, залежно від того, як автори уявляють структуру й компоненти освітнього процесу.

Все це визначило *мету нашого дослідження*: проаналізувати поняття "інноваційні педагогічні технології" й обґрунтувати процес їхньої реалізації в умовах Морської Академії, при підготовці майбутніх судових механіків.

Термін "інновація" означає оновлення процесу навчання, який спирається, головним чином, на внутрішні фактори. Запозичення цього терміна, пов'язане з бажанням виділити мотиваційний бік навчання, відмежуватися від чергових "переможних методик", які за короткий час повинні дати максимальний ефект незалежно від особливостей студентів, їхніх бажань, здібностей тощо.

Поняття "технологія" виникло у світовій педагогіці також як протиставлення існуючому поняттю "метод". Недолік методу полягає в його негнучкості та статичності. Широкого поширення термін "технологія" ("технологія в освіті") набув у 40-х рр. і був пов'язаний із застосуванням нових аудіовізуальних засобів навчання. У 60-х рр. поняття "технологія освіти" розглядалося під кутом зору програмного навчання і використання обчислювальної техніки в навчанні.

З початку 80-х рр. все більше вживається термін "педагогічні технології". У визначенні їхньої суті немає єдиного погляду: за сучасною "Енциклопедією освіти" педагогічні технології – це технології, які забезпечують перетворення педагогічного процесу в освітній установі на цілеспрямовану діяльність усіх його суб'єктів" [3: 661]. "Енциклопедичний словник педагогічний" визначає педагогічну технологію як "сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання і виховання, що дають можливість успішно реалізовувати поставлені освітні цілі" [10: 191].

С. Сисоева, А. Алексюк, П. Воловик, І. Прокопенко та В. Євдокимов визначають педагогічну технологію як систему найбільш раціональних способів досягнення поставленої педагогічної мети, наукову організацію навчально-виховного процесу у ВНЗ, що визначає найбільш раціональні й ефективні способи досягнення кінцевих освітньо-культурних цілей; системне використання принципів на основі новітніх досягнень науки і техніки, що підвищує ефективність навчального процесу [7: 27], [8: 105].

У руслі нашого дослідження особливо цікава думка О. Пометун і Л. Пироженко, які визначають педагогічну технологію як "науково обґрунтовану педагогічну (дидактичну) систему, яка гарантує досягнення певної навчальної мети через чітко визначену послідовність дій, спрямованих на розв'язання проміжних цілей і заздалегідь визначений остаточний результат" [4: 19].

Отже, "інноваційні педагогічні технології – це цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів. Система ґрунтується на внутрішніх умовах навчання. Тому "інноваційні педагогічні технології" пов'язані з ідеями і досвідом психології, соціології, системного аналізу тощо.

Вони ефективно реалізуються у навчально-виховному процесі ВНЗ за наявності певних педагогічних умов: запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу, латеральне та коопероване навчання, проблемне навчання та інформаційно-комп'ютерні технології навчання; стереотипи у ставленні до нового, стилі спілкування, індивідуальні уподобання, розвиток пізнавальних інтересів студентів тощо; введення навчального тренінгу, соціодрами, психодрами, прийому "дебати", методу "акваріум", кейсметодів і т. ін. Особливо варто наголосити на необхідності удосконалення організації системи методичної роботи кафедр, інститутів, університетів.

Цікавим є дослідження Т. Назарової [5], в якому вона зробила опис кожного поняття близькоспорідненого поняттю "педагогічні технології", з'ясувала відмінності між ними, довела, що на кожному з них діє відповідна ієрархія цілей, завдань, змісту (рис. 1).

Рис. 1. Ієрархія і взаємозв'язок понять "технологія" в педагогіці

Отже, якщо освітні технології відбивають стратегію освіти, то педагогічні втілюють тактику її реалізації (за Т.Назаровою) у навчально-виховному процесі шляхом впровадження моделей останнього і тотожних йому моделей управління цим процесом. Наприклад, модель особистісно-орієнтованого розвивального навчання, модульно-розвивального навчання, проблемного навчання та інші. Так, можна зробити висновок, що педагогічна технологія відображає модель навчально-виховного і управлінського процесів освітнього закладу і об'єднує в собі зміст, форми і засоби кожного з них.

Теоретичні й практичні аспекти інноваційних педагогічних технологій організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах розглядалися в дослідженнях вітчизняних учених (І. Богданова, А. Бублик, О. Гохберг, О. Євдокимова, П. Ісаєва, Л. Карпишова, І. Козловська, Р. Лотовська, А. Миролюб, Л. Михайлов, О. Моїсенко, Т. Нікуліна, В. Розов, Н. Склярєнко, І. Смолюк, А. Слободенюк та ін.). У зарубіжній педагогічній теорії та практиці проблеми педагогічних технологій представлено в дослідженнях таких вчених як Г. Веллінгтон, С. Ведемейер, М. Вульман, М. Кларк, П. Мітчел, Ф. Персиваль, С. Сполдінг та ін.

Підготовка судового механіка у ВНЗ як діяльної, творчої особистості з високим адаптаційним потенціалом, фахівця зі сформованими професійно-інтелектуальними, духовними, соціальними позиціями зумовлює необхідність організації навчально-виховного середовища на засадах інноваційних педагогічних технологій. Їхній розвиток в умовах Морської Академії відбувається інтегративно з трансформацією, модернізацією ідей вивчення науково-природничих дисциплін та окремих напрямів професійної підготовки, в їх тісному взаємозв'язку з новітнім інформаційним забезпеченням.

Дослідно-експериментальна робота проводилась на базі Одеської Національної Морської Академії. В експериментальній роботі брали участь 127 курсантів, 118 випускників, 27 викладачів.

Започатковуючи експериментальне дослідження ми виходили з того, що формування науково-природничих знань майбутніх судових механіків здійснюється в контексті нової освітньої парадигми, яка базується на обґрунтуванні ролі свідомості і сприяє створенню теоретичної моделі навчання, здатної прийняти до уваги світогляд особистості у пізнавальному процесі.

У процесі дослідження реалізувався дидактичний принцип свідомості навчання, який передбачає чітке розуміння курсантом його цілей, активне і творче засвоєння фактів, визначень, законів, глибоке осмислення висновків, узагальнень, уміння правильно висловити свої думки й самостійно користуватися здобутими знаннями на практиці. Свідомо засвоєні в процесі мисленнєвої або мисленнєво-практичної діяльності знання перетворюються на переконання курсантів, які є визначальними елементами їхнього світогляду та орієнтирами в подальшій життєдіяльності. Свідоме ставлення курсантів до навчання реалізується за допомогою осмислення власних дій та їх результатів відповідно до цілей і мотивів учіння, характеризується оволодінням прийомами розумової діяльності, сприяє формуванню самосвідомості, самооцінки курсантів, вихованню вольових якостей, навичок самоконтролю, організації розумової праці, розвитку пізнавальних інтересів тощо.

Оскільки процес навчання, як нелінійний, має властивість до розгалуження на підпроцеси (процеси діяльності – викладання й учіння; психічні процеси – розумові, мотиваційні, емоційні; процеси самоорганізації та саморегуляції та ін.), то в контексті інноваційних педагогічних технологій особливий інтерес викликають саме ті механізми дидактичного процесу, впливаючи на які можна досягти суттєвого підвищення ефективності та якості науково-природничої та фахової підготовки курсантів.

Важливим аспектом експериментальної реалізації впровадження інноваційних педагогічних технологій у навчання майбутніх судових механіків було передбачення в ньому диференційованих завдань, які необхідні для системного розвитку пізнавальних інтересів курсантів. Нами була розроблена система диференційованих завдань, сформульовано та обґрунтовано загальні критерії оцінювання навчальних досягнень курсантів, що давало можливість викладачеві організовувати, спрямовувати, контролювати різномірне навчальну діяльність у групах середнього, достатнього, високого рівнів.

Така градація потребувала створення динамічних різномірних груп курсантів, проведення занять з поєднанням диференційованого та індивідуального підходів до майбутніх судових механіків у процесі навчання, підготовки диференційованих різномірних завдань для атестації.

Проведене дослідження довело, що ефективним процесом навчання із застосуванням інноваційних педагогічних технологій буде за умови забезпечення викладачем оптимального управління самостійною роботою курсантів, яке передбачає:

- чітке визначення й усвідомлення факторів (зовнішніх і внутрішніх), які впливають на здійснення цього процесу;
- систематичну роботу з метою аналізу досвіду самостійної діяльності курсантів;
- моделювання самостійної діяльності курсантів, що включає: цілепокладання і мотивацію діяльності; вибір відповідних стосунків між викладачем і курсантом; підбір суб'єктивно-доцільних завдань за змістом, формою і

методами самостійної роботи;

- регулятивно-коригуючі дії щодо самостійної роботи курсанта.

У ході дослідження було визначено засади, які розкривають сутність застосування інноваційних педагогічних технологій у ВНЗ:

- а) інтенсифікація навчання, яка полягає в ефективності загальноосвітньої підготовки особистості;
- б) до провідних факторів інтенсифікації процесу навчання належать: система принципів процесу навчання, структура і зміст навчального матеріалу професійного спрямування, організаційна структура процесу навчання, методи і засоби навчання, інтегративні фактори педагогічного середовища;
- в) якісні й кількісні характеристики процесу навчання базуються на оцінках продуктивності пізнавальної діяльності курсантів;
- г) комплексний підхід до інтенсифікації процесу навчання пов'язаний з проблемою оптимізації цього процесу як цілісної системи.

Встановлено, що основні компоненти рефлексивно-інноваційних технологій в загальноосвітній та професійній підготовці майбутніх судових механіків можна розділити на такі етапи:

- 1) пошуку нових ідей, що можуть бути впроваджені в навчальний процес;
- 2) формування нововведень у процес засвоєння знань курсантами Одеської Національної Морської Академії;
- 3) реалізації нововведення в ході вивчення програмового матеріалу;
- г) закріплення нововведення в пізнавальній діяльності.

На основі результатів експериментального дослідження можна стверджувати, що ефективність запропонованої системи впровадження інноваційних педагогічних технологій в систему загальноосвітньої підготовки майбутнього судового механіка у ВНЗ доводиться якісними змінами показників (підвищення рівня) в кожному з її компонентів: освітньому (зростання рівня володіння науково-достовірними природничими знаннями, усвідомлення багатогранності та детермінованості зв'язків природних явищ); дидактичному (освоєння прийомів раціональної організації режиму власної навчально-пізнавальної діяльності, підвищення культури розумової праці); діяльнісному (підвищення самостійності практичних і розумових дій, психологічна готовність до нового типу мислення та поведінки в навколишньому середовищі).

ЛІТЕРАТУРА

1. *Абашкіна Н.* Розвиток професіоналізму майбутніх фахівців Німеччини та Великої Британії в умовах європейської інтеграції / Н. Абашкіна // Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи: [Монографія]. – Київ, Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. – 234 с.
2. *Андрущенко В.* Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2004. – № 1. – С. 5-9.
3. *Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень].* – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. *Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: методичний посібн.* / [Автор.-укл.: О. Пометун, Л. Пироженко]. – К.: А.С.К., 2002. – 136 с.
5. *Назарова Т. С.* Педагогические технологии: новый этап эволюции? / Т. С. Назарова // Педагогика. – 1997. – № 3. – С. 47-52.
6. *Педагогіка вищої школи / І. О. Бартенева, І. М. Богданова та ін.* – Одеса: ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2002. – 344 с.
7. *Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : [Монографія] / С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, П. М. Воловик та ін. / [За ред. С. О. Сисоєвої].* – К. : ВІПОЛ, 2001. – 502 с.
8. *Прокопенко І. Ф., Євдокимов В. І.* Педагогічна технологія : посібник / І. Ф. Прокопенко, В. І Євдокимов. – Харків : Основа, 1995. – 374 с.
9. *Професійна освіта: педагогіка і психологія.: Польсько-український журнал, українсько-польський / [За ред. Тадеуша Левовицького, Іоланти Більш, Івана Зязюна, Неллі Ничкало].* – К. – Ченстохова. – 2000. – С. 47-62.
10. *Энциклопедический словарь педагогический / [Под ред. О. Д. Грекулова].* – М. : Большая Российская энциклопедия, 2002. – 527 с.

Подано до редакції 01.07.11